

IRODALOM

A Brit-Birodalom erdeifái és haszonfái. Közli: Dr. Tomaszovszky Imre ny. miniszteri tanácsos, *Forest Trees and Timbers of the British-Empire*. Edited by L. Chalk and J. Burt Davy. Imperial Forestry Institute, Oxford.

E címen nagyszabású és igen értékes dendrologiai kiadványsorozatot indítottak meg. Dr. L. Chalk és Dr. G. Burt Davy az oxfordi királyi erdészeti Intézet tagjai. Eddig 2 füzet jelent meg; az I. füzet 1932. évben „*Some East African Coniferae and Leguminosae*” (Néhány Keletafrikai toboztermő és hüvelyes) címen, 68 oldalon — és a II. füzet 1933. évben „*Twenty West African Timber Trees*” (Húsz nyugatafrikai haszonfa) címen, 108 oldalra terjedően.

A brit-birodalom erdei- és haszonfáiról oly kézikönyv, illetőleg összefoglaló mű, mely főleg a tropusi fákat anatómiai és botanikai szempontból ismertette volna, eddig nem állott rendelkezésre. E hiány pótlását tüzték ki a Szerzők művük megírásával, kik az ugyanazon földrajzi vidékre és növénytani csoportba tartozó fásnövényeket ismertetik, de figyelmüket nem kerüli el a más fafajok hasznossága és használhatósága sem. Ebbeli nagy munkájukban igen nagy segítségükre vannak a birodalom különböző részein élő és bő helyi tapasztalatokkal bíró munkatársaik.

A fafajok *általános* és *részletes* ismertetése, leírása igen bő. *Előbbinél* a Szerzők felsorolják az illető fafaj rendes, helyi és tájszó-lási neveit, aztán a botanikai nevét, annak eredetét, majd a fafajnak általános leírását, klimai és tenyészetj feltételeit, előfordulási helyeit, betegségeit, ipari és kereskedelmi fontosságát és hasznát. Az alfajok kulcsai adva vannak mindenütt. A *részletes leírásnál* az illető fafaj jellegző tulajdonságait, macroscopiai és microscopiai leírását talajuk. A leírások megértésének könnyítésére szolgálnak a fafajok leveleit, virágzatát és termését feltüntető kéziratjzú ábrák és az illető fafajok habitusáról, törzséről és anatómiai szerkezetéről fényképfelvételek után készült igen szép képek.

Kitünő tartalmánál fogva e dendrologiai mű nemcsak a gyarmatokon szolgáló erdőmérnökök, gyarmati erdőgazdák, de botanikusok, dendrologusok és fakereskedők részére is rendkívül nagy előnyt jelent.

I. Some East African Coniferae and Leguminosae. Írták: Dr. L. Chalk, Dr. G. Burt Davy és H. E. Desch. Oxford. At the Clarendon Press, 1932.

A 68. oldalra terjedő, 12 kéziratjzú és 10 műmelléklettel ellátott füzetben 10 Keletafrikai erdei fát ismertetnek a Szerzők. Ezek a következők:

1: *Juniperus procera* Hochst. (Cupressaceae). Nevei: Keletafrikai cédrus, Afrikai céruzacédrus, Ugandai juniperus.

Szijácsa fehér, gesztje vörösbarna, könnyű cédrus illattal.

Kenya gyarmat legjobb és legnagyobb építőanyaga. Nagy tartóssága és a természetek elleni immunitása miatt nagy keresletnek örvend. Falburkolásokra és hasonló munkákra is kitűnő, azonban csak kis mennyiségben szerezhető be, mert sok belőle az odvas fa.

2. *Widdringtonia Whytei* Rendle* (Cupressaceae.) Nevei: Mlanje ciprus, Mlanje cedrus; Nkungusa Nyáásszában.

Nyáásszában kitermelt faanyagok között a legfontosabb, mely kivitelre is kerül. A kitermelést a kormány erdészeti hivatala őrzi ellen. Szijácsa keskeny, gesztje világos vagy vörösbarna, cédrusszerű, erős és kellemes illattal.

A fa tartós és könnyen megmunkálható. Hazájában egyike a legközönségesebb építőanyagoknak. Díszítésekre és bútorok készítésére is jó. Zsindelynek is használják. Tartósságát jellemzi az a tény, hogy a jelenleg kitermelt faanyag — bár tűzpusztította helyről származik, ahol évekig hevert — mégis teljesen ép.

Megemlíthető még a *Widdringtonia Juniperoides* Endl. (Cupressaceae), melyet Clanwilliam cedrus-nak neveznek, amelyet hazájában, a Kapföldön, a Cape-towni bútorasztalosok használnak fel.

3. *Podocarpus gracilior* Pilger and *P. milanjanus* Rendle, (Podocarpaceae).

Mindkettőnek Kenyában podo vagy musengera a neve. Délafrikai fajait sárgafa néven ismerik.

Szijácsa nem különböztethető meg a gesztől; a fának színe egyformán világossárga, vagy sárgásbarna, jellegzetes szaga nincs.

E két *Podocarpus* külsőleg nagyon hasonló annyira, hogy a fakereskedők állandóan összetévesztik. E faanyag Kelet-Afrikában pótolja a fenyődeszkát, bár ennél keményebb és nehezebb. A fát festeni és lakkozni könnyű. Nem nagyon tartós, de ha megfelelően kezelik, építési- és ácsmunka célokra is alkalmas.

4. *Azelia Quanzensis* Welw. (Caesalpiniaceae). Nevei: Mahagóni babfa, Rhodésiai mahagóni.**, Mukamba.

A fa meglehetősen kemény, szijácsa szürkéssárga vagy világosbarna, gesztje barna.

Ácsmunkák, kociépítés- és bútorasztaloság szerkezeti fájául használják fel leginkább. A benszülöttek hangszereket készítenek belőle. A fa tartós, a természeteknek ellenáll, jól megmunkálható és lakkozható.

Tíz afrikai faja főleg az Egyenlítő országaiban fordul elő.

* S. E. Widdrington és A. Whyte tiszteletére elnevezve.

** Miatán e fa úgy rendszertani, mint anatómiai szempontból az igazi Mahagónitól vagy a Meliaceák fajától nagyban különbözik, s ezek neveinek megtévesztésére alkalmas, Szerzők szerint ajánlatos volna egy tájshólásnév meghonosítása a jelenlegi nevek helyett.

5. *Baikiaea plurijuga* Harms. (Caesalpiniaceae). Nevei: Igusi, Redwood, Rhodésiai teak,* Rhodésiai redwood.

Ez a Dr. William Balfour Baikie tiszteletére elnevezett fafaj Észak- és Dél-Rhodésiában a kereskedelem részére legfontosabb faanyagot szolgáltatja.

A fa igen tartós és kemény, fájának nagy a tannintartalma; a természetesnek ellenáll. Szíjácsa világossárga, gesztje barna vagy vörösbarna világosabb és sötétebb színezéssel.

Hazájában főleg vasúti talpfának használják, de a bútorgyártásnál sem nélkülözik. Ha a belőle készült talpfákat 24 órán át magas hőmérséklet mellett 1%-os arzénoxidoldattal kezelik, az így kezelt talpfák — állítólag — a földben 15 évig is eltartanak.

6. *Copaifera Mopane* Kirk. (Caesalpiniaceae). Nevei: *Mopani* Rhodésiában; *Sanya* Nyáásszában. *Lepkeszárnyfának* is nevezik a levelek sajátságos, a lepkeszárny összehajtott állapotához hasonló elrendezése miatt.

Észak-Rhodésiának és Nyáásszának egyik leghasznosabb fája. Bányafának, cölöpnek, kerítéskarónak, kerékgyártásra és tüzelésre használják fáját. Rendkívül keménysége miatt bútorkészítésre e fa nem alkalmas; de faragott díszítéseket készítenek belőle. A fának hamuját — hazájában — trágyázásra használják.

A fának színe sötétbarna.

7. *Copaifera Coleosperma* Benth. (Caesalpiniaceae). Nevei: Mchibi; Rhodésiai mahagoni** (Dél-Rhodésiában); Rhodésiai teak** (a Viktora vízéséseknél).

A fa kemény és nehéz, vörös világosabb és sötétebb sávokkal, melyek szép külsőt kölcsönöznek neki, miért is főleg szekrénykészítésre és falburkolásra igen alkalmas. Magja vörös beléből régen tápláló italt készítettek.

Előfordul Észak- és Dél-Rhodésiában.

8. *Piptadenia Buchanani* Baker. (Mimosaceae). Nevei: Nkwereyani (Nyáásszában); Mukui (Kenyában). A gazaföldi telepések között állítólag mint „Acacia” ismeretes.

Ez a Y. Buchanan brit konzul tiszteletére elnevezett fa Kenya, Uganda, Tanganyika, Észak-Rhodesia, Nyáássza és Mozambique-ban, továbbá a portugál Kongóban fordul elő. Eddig mintegy 15 alfaját ismerik.

A fa mérsékelt keménységű, tartós; hazájában általános építészeti és hídszerkezeti célokra használják. Gesztje a levegőn szép,

* Csak helyi elnevezés. A Verbenáceák családjába tartozó *Tectona grandis*-sal sem rendszertanilag, sem anatómiai tekintetben nincs vonatkozásban.

** Csak helyi elnevezések. Ez a faj úgy rendszertanilag, mint anatómiailag nagyon különbözik a Mahagónitól és teaktól, Szerzők szerint ajánlatos volna megnevezésükre valamely tájszólási név.

aranybarna színre sötétedik, a benne levő tipikus közbeszúrt szemcsék rendkívül tetszetőssé teszik.

Megemlítendő még a *Piptadenia africana* Hook F. (Mimosaceae), mely Ugandában, Nigeriában és Libériában otthonos.

9. *Pterocarpus Angolensis* DC. (Papilionaceae). Nevei: Mlombwa (Nyáasszában); vérfa, peccétviaszfa (Észak- és Dél-Rhodésiában); Kaját, Kajatenhout, Transvaal Kajatenhout (Dél-Afrikában). A frissen vágott fa nedve megszárad; innén a vérfa illetőleg a peccétviaszfa elnevezése.

A fa barna, vörösesbarna színű, aránylag könnyű, könnyen megmunkálható és felaprítható. A bútorgyártás és vasúti kocsiépítés céljainak megfelel, házi célokra is használják. A termeszekkel és az időjárással szemben ellenállóképessége igen nagy.

A fát különösen hajóépítési célokra azért kedvelik, mert kezelés után alakját és térfogatát a különböző időjárási viszonyok mellett is megtartja, azt nem változtatja meg, aminek pedig a Nyassza-tavon közlekedő hajók fedélzetei igen ki vannak téve.

10. *Pterocarpus Stevensonii* Burt Davy. (Papilionaceae). Észak-Rhodésiában Mwangura a neve.

Ez a nehéz fa sűrűn fordul elő a Sibiru teakerdőben, Livingston-tól nyugatra Észak-Rhodésiában.

A *Baikiaea plurijuga* kitermelésénél a favágók megállapították, hogy ennek fája balta- és fejszenyelekre kitünő; de küllőknek és kalapácsnyeleknek is használják.

*

Az I. füzet végén szerzők az általuk felhasznált irodalmi művek bibliográfiáját közlik.

Prof. Dr. W. Schoenichen: *A B C Naturschutzführer*. Mit 17 Abbildungen im Text. Verlag von I. Neumann, Neudamm. Preis 3 R. M.

Remélhetőleg már a legközelebbi jövőben életbe fog lépni nálunk is a régen várt természetvédelmi törvény, mikor jó hasznát vehetjük az ide vonatkozó külföldi irodalomból a fenti című 260 oldalra terjedő műnek, amelyben betűrendben ismertetve megtaláljuk mindazt, ami bennünket a természetvédelem tárgyköréből érdekel.

A német viszonyokat illetőleg ugyan némi változás állott be a német állami életben történt legutóbbi fordulat óta, egyébként azonban az érdeklődő gazdag anyagot talál ebben az értékes könyvben, melynek különös becsét ad az, hogy számos utalás van a természetvédelmi irodalomra, hol részletes adatok olvashatók.

Különös értéke ennek a műnek az is, hogy az egyes országok neve alatt felsorolja legalább névszerint a már létesített nemzeti parkokat és természeti emlékeket, ami arra nézve bir fontosság-

gal, ki ezeket a területeket tanulmányozás céljából fel kívánja keresni.

A könyv a védett növények és állatok megnevezését és rövid, de pontos leírását is tartalmazza, valamint azoknak a szerzőknek életrajzi adatait és munkáik idézését, kik természetvédelmi irodalmi működést fejtettek ki.

F. M.

O. Freiherr von Dungern-Oberau: Hubertus hilf! Mit 58 Abbildungen im Text von M. Kiefer, München und 97 Abbildungen auf Tafeln. 1934. Verlag von I. Neumann, Neudamm. Preis gebunden 9 R. M.

Két világrész erdőségeiben és hegyvidékén szerzett tapasztalatait, megfigyeléseit írja le a szerző az ott űzött eredményes vadászatai során, melyeken nem a minél nagyobb számra, minél több trofeumra törekedett, hanem inkább az erdő, a hegység, az egész természet szépségeit figyelte, élvezte és azok gyönyörűségeit, hangulatát az olvasó elé is igyekszik tárni.

A történelmi Magyarország különösen a szívéhez nőtt, sok kellemes hetet töltött a Kárpátok erdőborította hegykoszorúján, hol főként a szarvasbögés idején szeretett tanyázní.

Az Alpok zergéjére és a svéd jávorszarvasra épp oly kitarással és passzióval cserkészett, mint ahogy a Tien-san vad sziklabirodalmában sem sajnálta a szinte emberfeletti fáradalmakat a kőszáli kecske vadászatán.

Igazi, nemesen gondolkodó és érző vadász a kiváló szerző, ki a vadászható állatot sem puffantja le ok és cél nélkül, hanem a Teremtő bölcs rendelkezéseit megértve és tiszteletben tartva, védelmébe veszi az állatot, ha szükség van reá és biztosítani igyekszik minden állatnak az élethez való jogát.

F. M.